

GUSTAF HELLSTRÖM- SÄLLSKAPET

TEMA: Gustaf Hellström i London

Medlemsblad nr 14. Årgång 8
Våren 2008

ISSN 1653-0268

Innehåll

Information om årsmötet	2
Ordförandens sida	3
Han hamnar fel – men ändå rätt! Funderingar kring Hellströms Londonskildringar (Lennart Leopold)	4
Kyrkogatan 35 (Gustaf Hellström)	7
London (Gustaf Hellström)	15
Gustaf Hellström-sällskapets verksamhetsberättelse för år 2007	25
Hellström-Nytt...	27

Om detta nummer av medlemsbladet

Detta och nästföljande nummer ägnas Gustaf Hellströms två perioder som *Dagens Nyheter*s korrespondent i London. När Hellström utnyttjar sina minnen från staden i romanen *Kärlek och politik* (1942), växlar han ogenerat mellan dessa två perioder, visar det sig. Om detta handlar den resonerande texten ”Han hamnar fel – men ändå rätt!”.

Därefter följer en redaktören veterligt tidigare ej kommenterad novell från 1928, ”Kyrkogatan 35”. Novellen är spännande eftersom den visar sig vara en förstudie till skildringarna från pensionatet i *Kärlek och politik*. Mycket från novellen går igen i romanen, medan annat har ändrats. Här får inbitna Hellström-entusiaster en hel del att fundera över!

I januarinumret 1908 av *Bonniers månadshäften* publicerade Hellström en omfattande och mycket levande presentation av sin nya hemstad London. Ett första längre avsnitt ur den texten finns med i detta medlemsblad, medan fortsättningen följer till hösten.

På framsidan avbildas Londonolympiadens affisch, hämtad från Internationella olympiska kommitténs hemsida (www.olympic.org/uk). De tecknade illustrationerna i medlemsbladet har kopierats från respektive artikel.

Red.

Information om årsmötet

Gustaf Hellström och de Olympiska spelen i London är ämnet på årsmötet. Nu på sommaren 2008 är det nämligen 100 år sedan Hellström bevakade 1908 års Olympiska spel, som ju hölls i London, där han då sedan ett drygt år var verksam som *Dagens Nyheter*s korrespondent. Om detta kommer professor emeritus Per Rydén att kåsera efter årsmötesförhandlingarna.

Styrelsens verksamhetsberättelse för 2007 kan läsas på sidorna 24-25 i föreliggande medlemsblad.

Datum för årsmötet är den 6 april. Tid: 16.00. Plats: Gustaf Hellström-rummet på Kristianstads stadsbibliotek.

Ordförandens sida

Att det finns en koppling – eller att det möjligen inte finns en koppling – mellan Kristianstad och Paris, det vet varje läsare av Gamla Christianstads årskrift 2007. Men nu gäller det London. Detta medlemsblad domineras av Gustaf Hellström och London. Därför känns det frestande att berätta en historia om London, Kristianstad och Gustaf Hellström, även om historien kanske inte är riktigt fräsch för alla.

Gustaf Hellström skrev från London med adress till Hasse Z om det engelska herrmodet. Hasse Z svarade och skrev att hur länge Hellström än var i Richmond, så förblev han alltid en man från Kristianstad och "Lounn". Enligt Hasse Z hade Hellström vid ett besök i hemlandet kvarlämnat boyscouttrörelsen, en särdeles provinsiell studentkäpp samt minnet av att han inte kunde tala engelska. Han sades ha deklamerat Kipling på originalspråket och givit omgivningen uppfattningen att Kipling skrev på skånska.

I sitt svar förblev Hellström lojal mot sin födelsestad: Den som varit barn i Björklundska gården, gått hos fröken Kruse i Södra Folkskolan, ridit på märren Erika i Vendes artilleris ridhus, slagits med Pilos och Norlanders pojkar, gått i styckjunker Lundins dansskola och diskuterat ideal och livsfrågor med Martin, Fredrik, Emanuel och apotekseleven Lindblom på Kronan – den skulle alltid förbli Kristianstadsbo, var på jorden han än vistades. Att Hellström sydde sina kläder på Morris på 28 A Sackville Street spelade ingen roll. Den sista svepningen skulle beställas i Kristianstad.

"London, July 1908. Games of the IV Olympiad. Men's athletics, javelin: Sweden's Eric LEMMING, future winner of the event, in action." Källa: <http://www.olympic.org/uk>

Det löftet höll Gustaf Hellström.

I vårt sällskap är vi lyckliga över att vi på årsmötet den 6 april får lyssna till Per Rydén, professor från Lund som vidgat litteraturvetenskapen till att omfatta också presshistoria och som är en av personerna bakom storverket *Den svenska pressens historia*. Per Rydén kommer att tala om Gustaf Hellströms rapportering från London 1908, bland annat om olympiaden det året. Så här kan vi få både presshistoria, idrottshistoria och Gustaf Hellströmshistoria. Självt minns jag från olympiaden 1908 enbart att Erik Lemming vann två guld i spjut.

Sverker Oredsson

Han hamnar fel – men ändå rätt!

Funderingar kring Hellströms Londonskildringar

Gustaf Hellströms adresser i London – liksom övriga adresser – redovisas på Sällskapetets hemsida (www.gustafhellstrom.se). De tre sista åren under den fyraåriga första sejouren i London bodde han ute i Richmond i sydväst. Under den andra perioden – runt 1930 – bodde han norr om City, företrädesvis i Hampstead som redan då var känt som hemort för konstnärer av olika slag.

De tidigaste adresserna i London känner vi inte exakt, men Hellströms alter ego Stellan Petreus sägs i tur och ordning ha bott i Bloomsbury, Bayswater och South Kensington, och sannolikt speglar detta Hellströms egen väg mot bättre bostadsförhållanden under 1907. Inledningsvis sägs att Petreus under mer än ett år

genomgått den ensamme främlingens bostadsutveckling i London. Från solkiga boardinghouses i Bloomsbury, dit fattiga utlänningar söker sig, hade han emigrerat västerut, till Bayswaters skamfilade pensionat för mycket unga eller åldrande citykontorister och enklare landsortsmedelklass. (*Kärlek och politik*, s. 7)

I ”Gustaf Hellström, reporter” noterar Jan Olof Olsson, att Hellström sommaren 1907 i artikeln ”Boardinghouse” karakteriserar miljön som ”detta underverk af smuts och söndriga möbler, där främlingar är nödsakade att slå sig ned”.¹ Detta bör syfta på någon adress i Bloomsbury.

Hellströms livfulla skildring av London i januarinumret 1908 av *Bonniers månadshäften* avslutas med att den trötte korrespondenten beger sig hem efter ett besök i det fattiga och ställvis ruskiga East End. Hemfärden tycks gå till Bayswater som ligger norr om Hyde Park, och den katolska kyrka som nämns nedan bör kunna vara S:t Mary of the Angels, som ligger på Moorhouse Road. Märkligt nog lyser plötsligt en närmast existentiell ångest igenom, en ångest orsakad av storstadens skärande kontraster mellan lyx och misär men också av den ensamme tjugofemåringens övergivenhet i London och i världen:

Efter en tio minuters promenad är man åter ute på Whitechapel Road, man kastar sig upp på första bästa omnibuss, som för en tillbaka genom en utdöd City, genom Oxford street, som nu ligger öde och öfvergifven. Och när klockan i den katolska kyrkan nära Hyde Park slår ett, står man åter vid sin dörr, ser poliskonstapeln passera och säga sitt: good night, sir. Allt är tyst, så beklämmande tyst. Ljudet af den sista omnibussen har för länge sedan

---

¹ Jan Olof Olsson (JOLO): ”Gustaf Hellström, reporter”, *BLM*, oktober 1954. Texten återges i sin helhet i Gustaf Hellström-sällskapetets medlemsblad nr 1, årgång 2, 2002. Citatet är hämtat från s. 14 i medlemsbladet.

försvunnit ur hörhåll. Det kommer öfver en en häftig känsla af ångest, man vet ej hvarför, och man blir stående med portnyckeln i hand och längtar sig sjuk efter ett ljud att fånga, en röst att höra, en mänska att tala med. Och när man går med trötta steg uppför de många trapporna till sitt rum, vet man, att man i morgon kommer att vakna med spleen i själen, med ett tomrum i stället för hjärta, men ett tomrum, rundt kring hvilket ångest och förtviflan stå som tätpackade gaser, färdiga att spränga in och fylla det öde rummet och i ett förvandla det till ett virrvarr, ett kaos af sprängämnen.

Hellström skulle byta stadsdel än en gång innan han slog sig ned i Richmond. Även denna flytt kan preciseras någorlunda i rummet. Jan Olof Olsson har nämligen en uppgift om att Hellström under första året bodde på ett pensionat i Lexham Gardens, som ligger i Kensington, sydväst om Hyde Park. Dock har Olsson säkert fel när han kopplar adressen till det solkiga och vanskötta pensionat som Hellström beskrivit tidigare samma år. Det är nämligen helt andra bostadsförhållanden som antyds, när skildringen fortsätter i *Kärlek och politik*:

Från Bayswater hade han flyttat över till andra sidan om Hyde Park, till South Kensingtons pretentiösare familjehotell med pensionerade, av tropikerna märkta kolonialtjänstemän med deras bortskämda, högdragna hustrur, lägre, ogifta befattningshavare i ämbetsverken och sysslolösa, ambulera-
damer i alla åldrar, som levde på en livränta, på avkastningen av ett litet kapital eller på de smulor som föll från familjeöverhuvudets rikare bord. (s. 7)

Förmodligen redan tidigt 1908 flyttar Hellström till 35 Church Road i Richmond, och detta är utan tvekan den adress som ligger bakom de inledande skildringarna i romanen *Kring en kvinna* (1914), som uttalat utspelar sig i Richmond och den natursköna Richmond Park.

Det är lätt att tro att *Kärlek och politik* i sin helhet går tillbaka på Hellströms första Londonvistelse, men i så fall borde det vara Richmond som skildras också i denna roman. Dock kan man notera att Stellan och hans älskade Maureen inte vandrar i *parken* – Richmond Park – utan på *heden*. Namnen Hampstead och Hampstead Heath nämns aldrig i romanen, men Hellström bodde där under sin andra period och miljön är omisskännlig i romanen. Här ett exempel:

Längst bort i öster, strax innan heden gick abrupt över i en av norra Londons rökhöljda arbetarkvarter, låg en ensam kulle. Där brukade om vardagarna traktens drakflygare hålla till, då vinden lämpade sig för experiment och tävlingar. På söndagarna var kullen upplåten till ett fritt parlament, liksom Marble Arch och Tower Hill. Här debatterades religiösa problem, rasfrågor och politiska och sociala spørsmål. (s. 94)

Vid ett tillfälle planerar Stellan och Maureen en utflykt till Richmond (s. 443), men de bor alltså inte där, vilket inte hindrar Hellström från att i den avslutande Petreus-romanen, *I morgon är en skälm* (s. 273), antyda att Petreus i sin ungdom hade bott – i Richmond! I denna sin sista roman tycks Hellström faktiskt stundom ha tröttnat på att gömma sina erfarenheter bakom fiktionens slöjor.

Richmond och Hampstead blandas samman, helt enkelt därför att Hellström älskade dem bägge. Det finns en talande passus i inledningen till novellen ”Kyrkogatan 35” från 1928. Novellens jag, som utan tvivel kan identifieras som Hellström själv, ska ta bussen norrut till golfbanan för sin första lektion:

I hörnet av Marble Arch och Park Lane, där jag stod och väntade på en buss som skulle föra mig till golfskolan, slogs jag av en plötslig förvirring. Utan att egentligen göra mig reda för hur det gått till, befann jag mig i stället på en buss som gick i helt motsatt riktning, till Richmond. [---] Det var i detta ögonblick som om två decennier strukits ut ur mitt liv. Jag var tjugofem i stället för fyrtiofem. Jag bodde i Richmond. Jag hade, som så ofta för tjugo år sedan, varit inne i sta'n för Dagens Nyheters räkning. Nu skulle jag tillbaka till Kyrkogatan 35, och bussen som kom vaggande runt hörnet var *min* buss. [---]

Novellen skildrar sedan minnen från livet på Church Road 35 i Richmond, och den kan tveklöst ses som en förstudie till delar av skildringarna i *Kärlek och politik*. Texten återges i sin helhet på annat ställe i detta medlemsblad, så här ska endast noteras att berättaren i novellen ska ta bussen till en stadsdel – men hamnar i en helt annan.

I början av *Kärlek och politik* händer på sätt och vis något liknande. Stellan Petreus tar tunnelbanan till en för honom ny stadsdel, som han strax förtjusas av och inom kort även bosätter sig i. Hans nya adress preciseras rentav till Church Road (dock inte nr 35 utan 17), och man kunde då vänta sig att det var Richmond han kommit till med tunnelbanan. Men när Petreus kommer upp till markytan igen, så är det alltså Hampstead som skildras!

Kontentan av det hela är att den inre miljön i *Kärlek och politik*, alltså scenerna från boardinghuset och karaktärerna där, går tillbaka på de tre ungdomsåren på Church Road nr 35 i Richmond, medan utomhusscenerna i samma roman utspelar sig i hans medelålders Hampstead. Så väver Hellström med fiktionsförfattarens suveräna frihet samman två älsklingsorter till en. Stellan Petreus hamnar fel – men ändå rätt. Endast så kunde Hellström rättvist skildra sina minnen från den dåtida världens huvudstad, London.

Lennart Leopold

Kyrkogatan 35

Veckans novell i *Dagens Nyheter* den 9 september 1928

Det var från början min föresats att ägna denna eftermiddag åt en första lektion i golfspelet. År hade – som det föreföll mig ibland hastigare, ibland långsammare – lagts till år, och en vacker dag talade en röst inom mig och sade: Du har nått den ålder då du bör begränsa dina ansträngningar till sådana som lämpa sig för ett respektingivande blodtryck och ett synkoperande tobakshjärta. Jag hade ännu inte gjort den allt revolutionerande upptäckten att golfspelet inte är ett spel, utan en livsuppgift som spränger de intimaste familjeband och gör gifta kvinnor till gräsänkor och att det förhåller sig med mänskan och golfklubban som med kinesen och supen: först tar kinesen supen, sedan tar supen kinesen. I min okunighet om golfspelets ingripande inverkan på både individen och familjen hade jag stämt möte med en professionell golflärare för att hos honom göra mina allra första lärospån.

Jag infann mig emellertid inte. I hörnet av Marble Arch och Park Lane, där jag stod och väntade på en buss som skulle föra mig till golfskolan, slogs jag av en plötslig förvirring. Utan att egentligen göra

mig reda för hur det gått till, befann jag mig i stället på en buss som gick i helt motsatt riktning, till Richmond. Det hela hade försiggått i en handvändning. Bussen kom vaggande runt hörnet från Oxford street. Jag kastade en blick på dess destinationsort och såg namnet Richmond i stora, svarta bokstäver på den vita tavlan över chaufförens plats. ...Det var i detta ögonblick som om två decennier strukits ut ur mitt liv. Jag var tjugofem i stället för fyrtiofem. Jag bodde i Richmond. Jag hade, som så ofta för tjugo år sedan, varit inne i sta'n för *Dagens Nyheter*s räkning. Nu skulle jag tillbaka till Kyrkogatan 35, och bussen som kom vaggande runt hörnet var *min* buss. När jag klättrade upp på taket kände jag det till och med spritta till inne i bröstet på mig: den ensamme främlingens plötsliga, nervösa längtan: kanske ligger det ett brev till mig därhemma från Sverige...

Jag erinrar mig inte nu hur många minuter det tog innan jag åter kom till besinning och upptäckte mitt misstag. Men då upptäckten gjordes var det redan för sent. Jag *måste* till Richmond. Och jag *måste* dit just nu. Ingen makt på jorden, inte ens löftet till en golflärare kunde hindra mig. Jag *måste* se huset där

jag bott tre år, som på den tiden tyckts mig ändlösa, men som jag nu bokstavligen kunde hålla i min hand i form av några tunna volymer och hundratals meter tidningsartiklar. Jag ville se gatan jag dagligen trampat på väg till och från Richmond Park, jag ville se Vinthunden, Drottningens huvud, Stjärnan och strumpebandet och Råbocken, alla dessa barer där man tömt mångt glas med vänner, bekanta och obekanta. Jag måste se den loja, slingrande Themsens med vitklädda par i lättjefulla båtar... Och jag måste se all detta nu, så fort bussen kunde föra mig dit. Herregud, de åren... Det var ju just då man hoppades mest av framtiden, då man tyckte sig *se* den i all dess ungdomligt fåvitska fåfänglighet så nära inpå sig att det föreföll som om det bara behövdes ett par år till för att man skulle kunna sträcka ut handen, gripa den och skruda sig i den likt de trasor man lyckas snappa från gudinnan där hon virvlar förbi på lyckans hjul...

- - -

Redan på långt håll kunde jag se att huset råkat i likgiltiga, för att inte säga ovarsamma händer. Dess nedrökta fasad stack av som ett negeransikte i en rad av vita och mongoler. Den lilla trädgårdslappen mellan huset och gatan, där värden förr om vårarna brukat gå och småplottra om eftermiddagarna, har inte en enda blomma, och gräsmattan, som en gång varit hans stolthet, såg ut som den lidit av mångårig hårsvamp. Gardinerna innanför de sotiga fönstren voro trasiga, och portkläppen i form av en hand, som förut till och

med i vinternattens nermörker lyst mot en vänlig och fosforescerande, hade på grund av långvarig brist på polering fått någonting av lagsökningens brutala näve över sig...

Och var voro de som en gång haft sin varelse där inne och vilkas tillvaro under några år skurit ens egen så som cirklar skära varandra? Hur hade livet handskats med dem sedan jag såg dem sist?

Där uppe, där den ena rutan är spräckt, hade Bogle haft sitt sovrum, den stora, blekfeta Archibald Bogle, som i sin ungdom som Oxfordstudent tre år å rad vunnit mästerskapet i enmans utriggad kapprodd och som sedan dess vilat i sina idrottslagrar, tillbringande sina dagar och nätter med att läsa detektivromaner och dricka viskygrogg ur ett gammalt tennstop, som tillhört hans familj i århundraden. De enda yttre minnen han hade kvar av den tid då han varit alla engelska kapproddares ideal voro en samling silverpokaler och åorna, med vilka han vunnit sina segrar. Pokalerna stodo på buffén i hans matrum och åorna hängde över hans säng. Två gånger om året tog han ned dem och putsade dem med egna händer så som en gammal krigare putsar sitt avlagda svärd. Vad han tänkte på var det ingen av oss andra i huset som visste. Han såg ut att trivas med tillvaron. Han hade rosor på de spända feta kinderna, och blicken lyste klar och tomt speglade som på ett litet barn. Han umgicks med ingen. Tilltalade man honom någon gång man stötte på honom i

trapporna, tog han pipan ur munnen och svarade med ett förbindligt leende yes, no eller I do'nt know, alltefter sin ställning eller uppfattning till den framställda frågan. Han var en man med pedantiskt regelbundna vanor, ytterligt stillsam, med undantag av klockan elva på kvällen. Då hörde man den stora feta mannens genomskärande kastralstämma ropa på en av tjänarna: Alice, en butelj visky!

Var var Archie Bogle nu? Förmodligen sedan flera år tillbaka i sin grav, som följd av ett slaganfall. Också hans far hade ljutit en plötslig död. Han hade varit general i indiska armén. En kväll efter middagen hade han gått ut på balkongen, lutat armarna mot balkongräcket och förlorat balansen. Då han plockades upp ur rosenbusken nedanför salongen var han död: han hade brutit nacken. Han påstods ha varit en stor konnässör på portvin.

Och Dick Kingswell, den fyrtioårige advokaten, som hade sitt sovrum bredvid Bogles? Kingswell, som sålt sin av sin fader ärvda och väl inarbetade advokatbyrå för att uteslutande ägna sig åt golfspelet. Vi delade badrum, Kingswell och jag under hela tre år. (Varje hyresgäst hade två rum, matrum och sängkammare.) Han tog sitt bad klockan halv åtta, jag en halvtimme senare. Vi möttes ibland i trappan, han på nedgående, jag på uppgående. Det tog ett år innan vi växlade ett ord med varandra. Men en dag hade han blivit fem minuter försenad och låtit mig vänta. På kvällen efter middagen knackade det på min mat-

rumsdörr. Det var Kingswell som kom för att be om ursäkt. Jag bad honom sitta ned, och under ett år besökte vi varandra ett par gånger i veckan efter middagen. Till slut en kväll upphörde bekantskapen mellan oss. Han hade fått veta att jag skrev böcker. Och denna kväll frågade han mig för första gången om mitt arbete. Jag berättade för honom att jag skrev en historia om en ung studentska som fick ett barn med en student. Han blev blodröd i ansiktet och började plocka nervöst på sina mustascher. Till slut sade han: Det var mycket sorgligt att höra. Denna skandal att ingå äktenskap under sådana omständigheter! Jag förklarade för Kingswell att de unga tu inte blevo gifta. Han stirrade på mig. Han stammade: Varför – varför inte?... Jag förklarade för honom att den unge mannen inte hade råd eller lägenhet att bilda ett hem. Kingswell blev efter denna upplysning kritvit i ansiktet. Under en lång stund satt han alldeles orörlig. Till slut reste han sig upp, knackade askan ur pipan mot spiseln och sade samtidigt: Jag är rädd, Hellström, att vår uppfattning om moral är alltför olika för att – – God natt och adjö! Och så gick han ur rummet. Vi delade fortfarande under ett helt år badrum. Men vi besökte aldrig mer varandra och vi undveko att mötas i trappan. Vi ville bespara oss själva obehaget att behandla varandra som luft...

Vad har det blivit av honom? Han var en av Englands förnämsta amatörgolfspelare. Hans rum voro fullsatta med silverpokaler. Hans namn var känt och berömt i alla

sportkretsar. Men han var en olycklig, för att inte säga en tragisk människa. Flera år å rad hade han varit nära att vinna mästerskapet. Men i den sista rondan, då han slagit ut alla sina motspelare och stod öga mot öga med den siste – då sveko honom nerverna... Och han förlorade. År efter år. Allt hade han offrat för detta spel, sin bana som advokat, ett eget hem, kärleken. Hela sitt liv hade han satt in på en vit liten boll. Och i det avgörande ögonblicket vägrade den att rulla dit han ville...

Hade han haft bättre lycka sedan jag såg honom sist?

Och Hemmingworth, den elektriske ingenjören, som vanskötte sin affär till den grad att han slutligen måste låna ett par shillings av värden varje morgon för att kunna fara in till London. Till slut måste värden be honom att flytta. Han hade inte betalt sin räkning för våning och mat på många månader. Han kom in till mig en eftermiddag för att säga farväl och tacka för de två och halvt år som vi känt varandra. Jag visste att han blivit körd på porten och att värden till och med behållit hans tillhörigheter som pant. Men han nämnde ingenting därom. Han kom in klädd i jaquette, vita damasker och med den blankpolerade cylindern i hand. Jag erbjöd honom en visky som färdeknäpp och han blandade en stor, mahognybrun grogg. Han talade om hur ledsen han var att behöva lämna detta hus, där han bott i tolv år, och denna stad, där han var född. Men affärerna tvingade honom att bo i London... Han hade fått ett stort kontrakt... Jag erbjöd honom en

påtår, som han tacksamt mottog. Det blev både tretår och krustår. Först två timmar senare, efter en konversation där de roliga historierna blevo allt lustigare, reste han sig och gick. En halvtimme senare hörde jag ytterdörren slå igen om honom. Han stod ute på trottoaren och tog på sig handskarna, då jag, driven av mitt yrkes nyfikenhet, tittade ut genom fönstret. Han vinkade ett glatt au revoir och gick gatan ned, i riktning mot stationen, som om det vore frågan om en liten promenad före middagen. Jag visste att han omöjligen kunde ha mera än ett par shillings på fickan och att han ingen möjlighet hade att någonstans i världen uppdriva en så stor summa som ett pund. En hemlös och utblottad herre i speglade cylinder, jaquette, nypressade benkläder och vita damasker... Jag återsåg honom aldrig mera. En tid efter tittade jag in på några av de barer som förmedlat hans undergång. Men ingen kunde upplysa mig om vart han tagit vägen. Det var som om han sjunkit i djupet utan att lämna ens den minsta lilla cirkel efter sig på vattenytan...

Och vad hade det blivit av alla de andra, bröderna Halford, börsjobbarna, Lascelles, advokaten, som tillhörde en av Englands förnämsta släkter, och allt vad de nu hette? Och Alice, första husan, som en gång råkat i olycka och hade en son som var soldat i Indien? Hade hon ännu någon nytta av löständerna husets hyresgäster gävo henne i julklapp en gång för nitton år sedan?

Ingen aning... Det enda jag visste om någon av alla dessa

mänskors öden var att värdinnan, Mrs Johnson, var död. Jag var själv med på begravningen. Och innan dess hade jag suttit en hel natt och vakat med hennes man i rummet bredvid där hon låg, i väntan på att hon skulle draga sin sista plågsamma lunginflammationssuck.

Det var en söndagsnatt eller, rättare, tidigt en måndagsmorgon hon dog. Hon hade under flera år – långt innan jag kom i huset – fört ett tillbakadraget liv nere på sitt rum i källarvåningen. Där satt hon om dagarna i halvmörkret vid det låga fönstret, från vilket hon kunde se de förbipasserandes fötter och deras byxben och kjolar upp till knäna. Det var en tyst och avsidig gata med sällan andra förbigående än de som bodde vid den. Och många år vid fönstret hade lärt henne att känna igen människorna på den del hon såg av dem. Hon hade utbildat sig till en skarpsinnig sko-, fot- och gångpsykolog och gav mig vid mer än ett tillfälle ytterst intressanta upplysningar om fotens och gångens intima samhörighet med ifrågavarande persons karaktär och levnadsställning. På ett litet bord vid sidan om länstolen hade hon en viskygrogg och en liten ringklocka av silver. När groggen var tömd ringde hon i klockan, och Alice bragte henne en ny grogg. Det var en vacker klang i den klockan, klar och spröd och silverren, och hon ringde mycket ofta i den. Alice påstod att Mr Johnson var hennes andra man – den första hade dött – och att hon varit mycket vacker. Nu påminde hon mest om ett lik som legat några

månader i vattnet. Men att hon en gång i tiden måste ha varit en skönhet kunde man förstå av det faktum att hon tjänat som kammarjungfru i en högadlig familj. Och för att fylla en sådan plats måste man vara en skönhet av rang, enligt vad Alice påstod.

Hur Mrs Johnson ådrog sig den lunginflammation som ändade hennes liv är mig en gåta. Hon hade inte varit utomhus på flera år. Johnson gjorde alla uppköp och höll uppsikt och räfst med alla tjänarna, från kokerskan ned till köksan. Men så hade han också ända till för tjugo år sedan varit hovmästare hos en earl,

Där satt hon om dagarna.

make till den lady hos vilken Mrs Johnsons förste man varit jägare och hon själv kammarjungfru.

På det sista året hade Mrs Johnson inte ens lämnat sitt rum. Kanske var det draget i dörren, då Alice kom med groggarna, som gav anledning till den förkylning som

snart övergick till lunginflammation. Så mycket är säkert att Alice en söndagskväll, då hon serverade mig min middag, förklarade att nu hade hon inte många timmar kvar att leva. Det hade vi förresten anat flera dagar. Jag var den ende hyresgästen som stannat kvar. De andra hade gett sig iväg, bodde på hotell inne i London för att undgå dödens närhet. Till och med Archie Bogle hade packat sin kappsäck för att besöka en syster, som var hästhandlare någonstans i närheten av Ascot. Själv kunde jag inte komma ifrån: det var slutet av augusti och jag skulle ha en bok färdig till första september.

Jag hade just slutat min middag då det knackade på dörren. Det var mr Johnson själv, en lång, ståtlig gammal herre, ytterst soignerad, med vita polisonger och ett pompöst uppträdande. I sin egenskap av f.d. hovmästare hos en earl behandlade han sina hyresgäster som om de tillhörde the house of lords. Till och

med när han nödgats köra Hemmingworth på porten hade det skett under former som om han räckt honom ett silkessnöre på en guldbricka med en vördsam hälsning från Den som Makten haver.

Han blev stående innanför dörren och bugade vördnadsfullt:

– Sir, sade han, jag har en egendomlig begäran att framställa som endast kan förklaras och berättigas av den egendomliga situation i vilken jag just nu befinner mig. Som ni vet, har min stackars hustru under en tid varit lidande. Hon befinner sig nu i döende tillstånd. Jag vet inte om jag djärvs, sir, men ni skulle göra mig en ouppskattbar tjänst och en stor ära om ni skulle vilja hålla mig sällskap någon timme i kväll. Jag har, för att så säga förkorta tiden, ställt fram lite visky nere i mrs Johnsons och mitt matrum. Jag känner mig ensam och besynnerligt i kväll, och det är därför jag vågar framställa min bön...

Det fanns ingenting annat att göra än att svara ja. En halvtimme senare satt jag mitt emot gubben Johnson vid det runda bordet nere i hans matrum, och i rummet bredvid låg den redan medvetlösa mrs Johnson och drog sina ohyggliga, rosslande andhämtningar.

Natten blev ej alls så allvarlig som jag tänkt mig. Gubben Johnson, som hittills, såvitt jag visste, fört ett synnerligen nyktert och ordentligt liv, hade tydligen förtärt en hel del visky innan jag gjorde honom sällskap. Det stod en kompakt stank av den ädla varan i rummet, och det var geometriskt bevisbart att den var allt

mer koncentrerad ju närmare man kom mr Johnson. Men det var först fram vid 1-tiden på natten som jag förstod att den blivande änklungen började bli allvarligt berusad. Hans roliga historier blevo allt mustigare, han drog sig nervöst i polisongerna, skrattade åt sina egna kvickheter och satt dessemellan långa stunder tyst och fnittrade för sig själv. Då han till sist reste sig upp för att hämta den cigarr han en gång fått av Edward den sjunde, på den tiden då denne var prins av Wales, fick han stödja sig mot möblerna, och det var endast med svårighet han lyckades befria den oskattbara klenoden från all den bomull och de tre omgångar stanniolpapper, vari den låg förvarad. Det var en stor cigarr och hade helt säkert en gång i tiden varit mycket mörk.

Mr Johnson var just i färd med att åter vira in den i stanniolhöljerna – en synnerligen långsam och svår procedur med många, allt mindre undertryckta svordomar, då vi båda ryckte till. Det hade blivit tyst därinne i dödsrummet. En lång stund sutto vi och lyssnade... Men det var tyst, alldeles tyst. Mr Johnson reste sig med möda upp från stolen. Med ena handen stödd mot bordet och den andra om glaset, drack han mig till:

– Hon är död, sir. Jag tackar er, sir! Jag dricker till er välgång och hälsa. Tack och godnatt.

Därmed stapplade han in till den döda och stängde dörren om sig och henne...

- - -

Under de fyra, fem dagar som förflöto till begravningen gick mr Johnson kring i ett ständigt rus. Inte så att han raglade. Tvärtom var hans hållning ännu stelare och pompösare än vanligt, och i sin svarta redingot och sina mörka, randliga benkläder och den besløjade blicken verkade han mest en i en underhusvotering nyss slagen premiärminister. Men det stod en stark och mäktig doft av visky kring hans person där han drog fram. Var det Philemon som förlorat sin Baucis och dränkte sin sorg? Eller gick han omkring och firade sin äntligen vunna frihet? Alice hade mer än en gång låtit påskina att äktenskapet inte var som det skulle. Mrs Johnson hade alltid varit stygg mot honom, grälat på honom och i hemlighetsfulla ord påmint honom om någon oförrätt.

Vid själva jordfästningen inträffade ett på samma gång pinsamt och egendomligt intermezzo. Men innan jag i korta ordalag beskriver det bör kanske en annan omständighet omnämnas. Bland begravningsgästerna, som samlats nere i Johnsons matrum innan man körde till kyrkogården, befunno sig inga av vare sig den dödas eller den nyvordne änklungens syskon och släktingar. Begravningsföljet bestod uteslutande av mr Johnsons vänner i Richmond, specerihandlaren, ved- och kolhandlaren, slaktaren, grönsakshandlaren och värdarna på Stjärnan och strumpebandet, Drottningens huvud och Råbocken. Det var allt, utom tjänarna och jag.

Jag erinrar mig nu också en annan liten detalj från begravningen.

Just som begravningståget satte sig i rörelse började en positivhalare längre ned på gatan veva på sitt positiv. Och den melodi det skrälliga instrumentet intonerade var en då ultrafashionabel varietévisa som började med orden:

Sätt mig på en ö, där inget manfolk finns...

Det pinsamma intermezzot inträffade inne i själva begravningskapellet strax innan prästen med de tre skovlarna mull vigde den döda till den eviga vilan. Plötsligen började mr Johnson att hicka. Hick hick, hick! Högt och tydligt. Och jag som satt snett bakom honom såg till min förvåning att han ej vidtog några som helst åtgärder för att förhindra eller dämpa styrkan av denna störande inverkan på den allvarliga högtiden. Alltså: tre gånger hickade han. Prästen gjorde en paus, såg honom så skarpt i ögonen att mr Johnson tystnade och prästen ostört kunde fortsätta ritualen, enligt vilken han till allmänhetens stora häpnad *vigde inte mrs Johnson, utan mrs Mary Elisabeth Seaborne, född Bailie, till den eviga vilan*. Begravningsgästerna stirrade på varandra. Hade prästen blivit galen? Visste han inte att han begravde mrs Johnson? Någon hostade till, som för att göra honom uppmärksam på det pinsamma och bedrövliga misstaget. Mr Johnson hickade ytterligare en gång som i protest. Men prästen beseglade sitt misstag genom att kasta de tre skovlarna mull på kistan.

Jag funderade mycket på detta intermezzo under eftermiddagens lopp. Prästen hade tydligen varken

varit galen eller begått ett misstag. Mrs Johnson hade aldrig varit mrs Johnson utan mrs Seaborne, född Bailie i stället. Hon hade aldrig varit gift med Johnson. Kanske hennes första man ännu levde? Kanske var det därför inga släktingar kommit till begravningen? Kanske var det för syndens och skammens skull i vilken hon levde som den döda hade tagit till alkoholen? Kanske var det av rädsla för upptäckten som mr Johnson gått omkring berusad de senaste dagarna? Och kanske hade han hickat för att på detta sätt försöka dölja hemligheten, då prästen skulle förkunna den för hela världen? Och hade prästens stränga blick i sista ögonblicket berövat honom modet att konsekvent genomföra sitt uppsåt? Hade prästen blottat hemligheten om en syndig kärlek som blivit till samvetsqual som blivit till hat för den ena och uppoffrande rädsla hos den andra?

Jag vet inte. Jag fick aldrig någon klarhet i historien. När Alice på kvällen serverade mig middagen frågade hon:

– Sir, hörde ni vid jordfästningen?

– Jo, jag hörde.

– Sanna mina ord, sir, men här ligger en mycket stor hund begravnen.

– Kanske det.

– Och hon som alltid skällde på mig för att jag råkat i olycka. Och nu kommer det fram att hon levat i synd i många herrans år. Men det är alltid så'na som är värst...

London

Här återges första delen av en längre artikel publicerad i *Bonniers*

Månadshäften, januari 1908

London - - - Jag försöker att gripa dig med tanken, att för en sekund eller ett par stryka med blicken öfver dig för att få en helhet af hvad du är, med din lyx och ditt elände, dina brott och din gudslängtan, dina gator och hus och mänskomassor. Jag söker att i ett ögonblick med min intuition gripa kring dig och hålla dig fast. Men jag kan inte. Du är det evigt föränderliga, det ständigt flytande, hvarje sekund ristar in ett nytt drag i din fysiologi. Jag kan gå till sängs en kväll uppgifven af trötthet och leda och äckel öfver allt du skänkt mig att se under loppet af en fem sex timmar, och jag vet att jag i morgon skall vakna för att finna dig ny och lockande, så som den första dagen jag hörde ljudet från dina gator och andades din tunga och gula luft. Du är för stor att fångas i en tanke, du har redan för flera decennier sedan vuxit öfver det mått, då man kan på samma gång räkna och förstå. Att beskrifva dig är detsamma som att tillryggalägga färden från salongerna i West-end, sagolikt blomstersmyckade till fest, bort till krogarna och kyffena i East-end, där trånga gator ligga mörka, döljande människor och smuts - - -

Om man i ett par ord vill komma London närmast in på lifvet och, så godt sig göra låter, uttömma dess begrepp - - - Det blir ej dess storlek.

London är redan för stort för att man skall i några siffror kunna få en klar föreställning om hvad det rymmer. En ökning med ett par millioner till de redan nu befintliga sju skulle ej bidra att förändra dess utseende nämnvärdt. Det är ej heller brådskan. Man ser sällan en mänska i London ha brådt. Man rör sig sakta och makligt, kanske mest därför att man är förhindrad att skynda, hindrad af kroppar som gå packade framför en och ej ge mellanrum för en arm att sticka förbi. Det som gör London till hvad det synes för främlingen, som ger honom en sensation han aldrig skall förgäta och som, när han lämnat världsstaden och söker minnas och samla hvad han sett och upplevat, ovillkorligen står för honom som det starkaste och outplånligaste: det är motsatserna, den skärande kontrasten mellan omätlig rikedom och månaders och års svält, mellan lyx och trasor, mellan parfym och stank. Och dessa kontraster, som förefinnas öfverallt, där jorden är bebyggd af kultiverade människor, de bita sig så oändligt mycket skarpare in i ens tankar och ens hjärta här, därför att man ej behöfver gå mil eller kilometer för att komma från lyxen till eländet. Man behöfver endast vända in på en tvärgata från en af de stora trafikådrorna, där hvarje hus är en elegant butik, packad med

den stora världens damer, för att stå midt upp i ett fattigkvarter med allt det, som är oskiljaktigt från ett fattigkvarter i London, smutsiga och trasiga barnungar och en stank, som påminner om den från härsket smör. Det är dessa kontraster, som gör världsstaden till det sociala skådespel, som är det dagliga föremålet för ens undran och förskräckelse och som ingen glömmar – med undantag af engelsmännen själfva.

London är fyra städer med så helt olika fysiologi, så fullständigt skiljaktig befolkning att man skulle kunna tro dem ligga på mils och åter mils afstånd från hvarandra. Där är City med dess kontor och varuhus, banker och börser, ångbåts- och lif-försäkringsbolag, West-end med teatrarna och varietéerna, million-hotellen och guldkrogarna, palatsen och lyxbutikerna, förstäderna med villor och lummiga trädgårdar, de tysta gatorna och denna helgdagsfrid midt i veckan, som är en Guds gåfva för alla nerver, som stått sträckspända inne i City, och till slut East-end med sin million mänskoträskor. Det är endast en ting som förbinder dem. Det är atmosfären, denna underbara Londonluft, som är tung och tjock att andas, ibland så tung att man måste svälja den och som pressar på ens nervsystem och gör ens fötter och ben dödströtta utan att man kan förstå hvarför.

City är en värld för sig. Tag Gustaf Adolfs torg, packa det fullt med vagnar af alla slag, ekipager och tunga lastvagnar med elefantstora hästar framför, häst- och motoromnibussar, automobiler och motorcyk-

lar, packa trottoarerna utanför Rydberg, Operan och Arffurstarnas palats så fulla med människor att man måste röra sig fram steg för steg, och man har en om än svag föreställning om den plats i City, där alla dess invånare passera åtminstone en gång om dagen. Den platsen är torget utanför Bank of England. Det torget är representativt för City och London och England så som ingen annan plats. Där ligger Engelska banken, låg och lång och hoptryckt som en öfverbyggnad öfver ett källarhvalf fylldt med guldstänger, där ligger, snedt emot, den kungliga börsen med sin kupol och sin stora port bevakad af åtta korintiska kolonner, och där ligger slutligen Mansion House, Lordmayorns bostad, det kompakta tecknet i sten på Citys karaktär, dess gamla frihet, dess ålder, dess rikedom och dess makt. Och mellan dem stora hus af nyare konstruktion med meterhöga metallbokstäfver, där det står: Bank of - - - eller Insurance office. Men det är ej husen man lägger märke till. Man knappast ser dem, de äro gråsvarta af årtals kolstoff med något ärgigt och väderbitet öfver sig. Man tänker ej på om de äro vackra eller fula, man endast känner deras närvaro som något pressande och tungt. Det är trafiken man stannar och häpnar för. Vagnar och åter vagnar i en ändlös rad, som aldrig lämnar plats för en lucka, och människor och åter människor. De komma nedtrampande från omnibustak, de komma uppstickande ifrån underjorden. Midt på torget ligger nedgången till den underjordiska elektriska järn-

vägen. En hundra fot under marken man träder på, rusa tåg fram, alla fullpackade, eller afleverande sin mänskobörda, som genom hissar stora som väntsalar forslas upp i dagsljuset. Lössturna brottstycken af världens alla upptänkliga språk trumma mot ens öronhinnor och ansikten af alla jordens raser från världens alla hörn skymta förbi en, blanksvärtpolerade negrer och kopparfärgade indier; kineser och japaner sticka fram mellan hvita ansikten, judar och germaner, ryssar och spanjorer, engelsmän och amerikaner. Man kan stå här en halftimme, och man kan efter den halftimmen vara öfvertygad om att man sett så godt som alla specimen, inregistrerade i en antropologi.

Men man har snart i allt detta lärt sig urskilja två typer, som rista sig in i ens minne för alltid. Den ene är en ung man. Han är slätrakad, klädd i en låg kullrig hatt, kavajkostym och uppvikta byxor. Han har en cigarrett hängande i mungipan och en blomma omsorgsfullt fäst i knapphålet. Han går sakta fram med händerna i byxfickorna, han har tydligen ej brådtom, låter aldrig blicken fastna på någonting särskildt och girar behändigt mellan de förbigåendes armbågar. Han har en tidning hopvikt i fickan och ibland stannar han framför ett butiksfönster och studerar noggrant några uthängda halsdukar. Man ser denna typ passera hvarannan sekund och man vet att han är en clerk, en citykontorist, en af de sex, sjuhundratusen, som år ut och år in klockan nio hvarje morgon kommer från nå-

gon af de mindre förstäderna för att klättra upp på sin stol i något mörkt och trångt kontor, där en lampa brinner öfver pulpeten dagen i ända. Man har svårt att urskilja hans ålder, han kan vara hvad som helst mellan tjuguet och trettio. Hans ansikte har redan fått sin karaktär, det är hvitgult och markeradt, man ser att han endast har ett mål i lifvet: att komma sig upp, och endast en tanke: business. Den andra typen är äldre. Han är mellan fyrtio och sextio, klädd i redingote, hög hatt och lacklädersknäppkängor. Det ligger något ledigt och elegant öfver honom, den röda nejlikan i knapphålet ger intryck af fest och ett trefligt dukadt bord, cigarren i mungipan kommer en att tänka på en kopp starkt kaffe med en konjak af gammal årgång. Hatten sitter på nacken, händerna i byxfickorna, en smal paraply stucken in under ena armen, en tidning under den andra. Bonjourskörten fladdra och han vandrar makligt fram som om trottoaren vore den mjuka mattan i hans privata arbetsrum. Han ser ned mot asfalten, stöter till en armbåge här och en rygg där utan att lyfta ögonlocken. Han går och tänker på någonting, och plötsligen kan man se hans mungipor dra sig till ett leende, ett helt litet leende, som om han tänkte på en ganska lustig historia, en historia om en man, som gjort en dumhet i en affär, som kalkylerat fel och som han nu tänker begagna sig af. Den mannen är den egentlige cityköpmannen, honom om hvilken det säges att han är "something in City", d. v. s. att han är rik och förtjänar en massa

pengar. Hans hår är en smula grånadt vid tinningarna, och när man flyttar blicken från hans leende upp till hans ögon ser man med ens hvad man ej sett förr och som blomman i knapphålet, den lediga, nonchalanta gången och det lilla leendet förgäfves sökt dölja: de stora ringarna under ögonen ligga djupa och blå, han ser trött ut, så trött som om han skulle kunna kasta sig ned på första bästa träsoffa och falla i sömn med ens. Han tar upp sin klocka; en guld-klocka med dubbla boetter, och sticker plötsligt in på en restaurang, håller i sig ett glas konjak, rätar ut kroppen och gäspar, kastar cigarren från sig och tar upp en notesbok i långkatekesform och börjar skriva. Så sätter han plötsligt i väg, med snabbare steg. Det sista man ser af honom är de fladdrande skörten och cylindern som guppar på nacken.

Det är också andra typer, som man träffar så ofta, att man alltid ser dem framför sig när man tänker på City. Två betjänter i röda frackar med förgyllda knappar och cylindrar med guldsnören kring brättet. De gå två och två, hålla sig tätt intill hvarandra; mellan sig ha de en stor resväska, som är länkad med en kedja vid deras handlofvar. De försvinna som två fångar in genom en stor port, öfver hvilken det står tryckt ordet Bank.

City erbjuder ingen omväxling. Den ena gatan är lik den andra som tvillingar alstrade ur samma ägg, smala och mörka, samma trängsel och samma gatutrafik, samma människor och samma hus, gråa och opersonliga som ett mynt. Men där är

dock en plats som avviker från de öfriga. Det är den smala passagen som kallas Throughmorton [Throgmorton] street, där aktiebörsen ligger. Gränden är packad med människor i redingote och knapphålsblommor, men de äro barhufvade, de skrika och prata om hvarandra, papperslappar ligga strödda på asfalten, telegrampojkar kila ut och in genom de vidöppna dörrarna, och från de stora salarna tränger där ut ett egendomligt ljud, ett mummel som aldrig slutar, som aldrig stiger och aldrig faller och som verkar på en gång komiskt och ängslande. Det är där förmögenheter byta ägare och det är där, som för ett par månader sedan järnvägsaktierna sjönko med 10 millioner pund under loppet af två förmiddagar. De skrikande och pratande ansiktena ute på gatan äro som en reflex af allt detta. Man har kastat af masken, man döljer intet, hvarken skadeglädjen eller förtviflan. Man kan se ett ansikte skratta som ett barn i en gränslös fröjd öfver att ha vunnit, likaväl som man kan se ett annat förvidet och på samma gång trött, dödstrött och skräckfyllt. Men ingen lägger märke till sådant här, man är alla bröder och masken plockar man på sig när man tagit badet före middagen.

När man klättrar upp på ett omnibusstak för att lämna City efter ett par timmars vistelse där, följes man ständigt af samma känsla. Ens hufvud värker, man känner lust att slänga från sig kragen för att andas ut och få luft. Man märker att ens händer darra, när man tar upp kopparslanten för att betala bussbil-

jetten. Man tycker att man glömt något, att man försummat någonting viktigt, att man ej hunnit med i kapp-löpningen. Den känslan sitter kvar flera timmar efter. Jag vet få platser så suggestiva som City. Det skulle förvandla till och med en stoiker till jäktare, med händerna utsträckta efter det han förut ansett sekundärt.

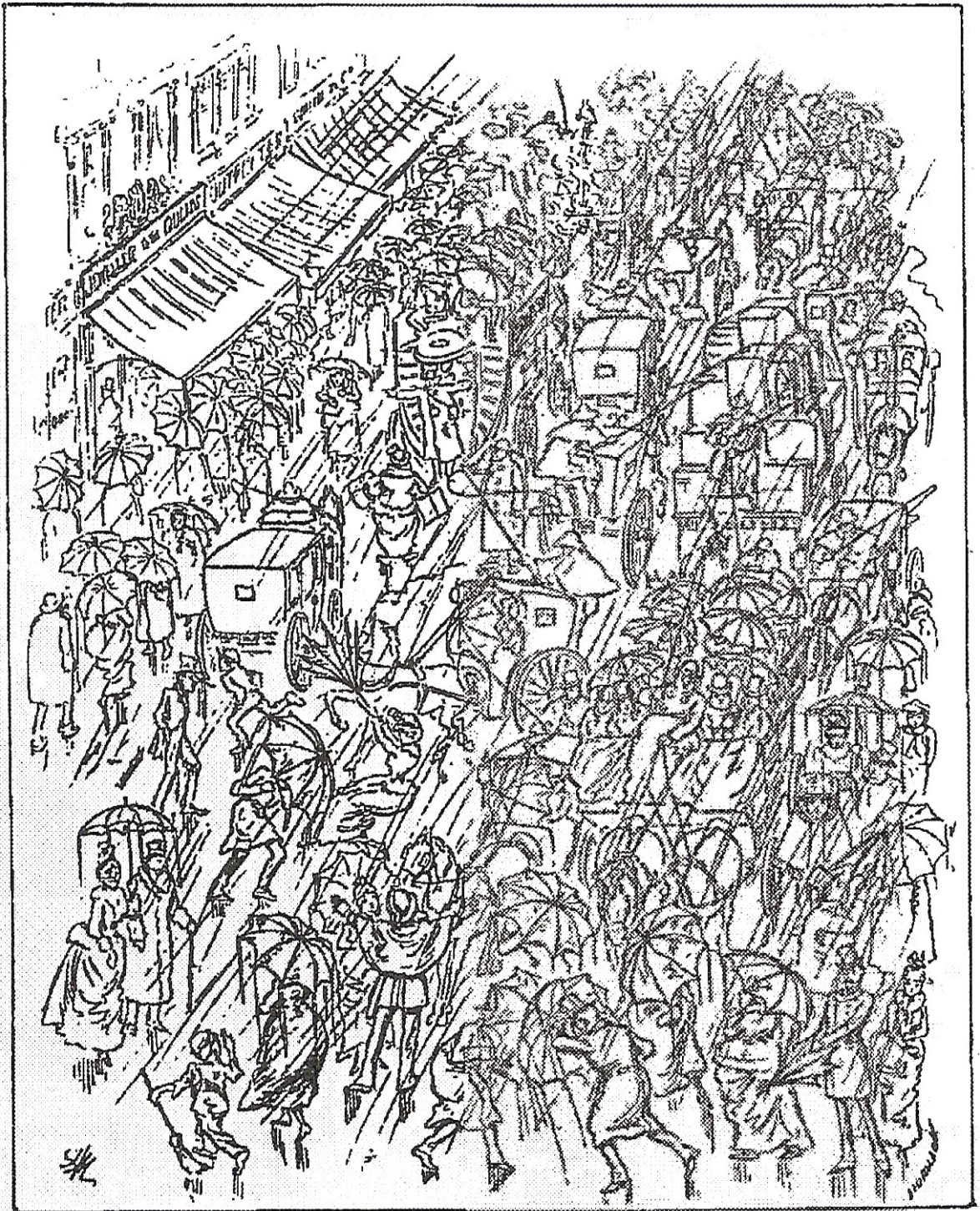
Från City till West-end löpa två hufvudådror, lika intressanta båda, båda med samma enorma trafik, den aldrig sinande raden af omnibussar, droskor, automobiler och lastvagnar. Den ena gatan är Oxford street, den andra Fleet street, Ludgate Hill och Strand. Men dessa båda trafikleder ha helt olika fysionomier. Står man på platsen utanför Bank of England med ryggen år kungliga börsen har man midt framför sig en liten trång gata med höga hus på båda sidorna, fullsatta med annonser i höga bokstäfver. Af själfva gatan kan man ej se mycket, man endast uppfångar ett myller af fordon och människor, så långt ögat kan nå stöter det endast på hästar och hjul och ben och kjolar. Det är Cheapside, det lilla smala prånget som förbinder City med Oxford street. Man klättrar upp på en buss och med ens får man ett egen-domligt intryck. Framför sig har man den ändlösa raden af andra bussar med taken till sista plats besatta. Det förefaller som om detta omnibusstak vore en slags gatans öfre våning, en trafikled byggd en tre meter öfver marken. På trottoaren trängas människor i två jämna strömmar, som växa ut till svulstliknande klumpar utanför ett butikfönster som skyltar smartare än de andra. Bussen skram-

lar i väg, stannar hvarannan minut, dess motor surrar till i ett helvetiskt oväsen, dammet flyger i luften och murar igen ens ögon och lukten af benzin från hundraden och åter hundraden af automobiler sticker en i näsan. Man far förbi hus som man aldrig kunde skilja från hvarandra, hur ofta man än såg dem, med butiker i hvarje bottenvåning, smycken och kläder och tobakspipor, cyklar och sportartiklar. Men plötsligt börjar folkströmmen tunna af nere på trottoaren. Juvelerare- och skradderi-affärerna ersättas af boklådor, man ser män och kvinnor af alla åldrar med böcker under armen stilla och eftertänksamt bana sig väg till en af de underjordiska stationerna. Man förstår, det är British museum som ger sig tillkänna och som måste finnas någonstans i närheten. Och mycket riktigt, på höger hand ser man i en tvärgata skymten af en klassisk portal med kolonner och pelargång. Det är museet. Och åter ändrar publiken utseende. Ju längre man kommer åt väster, ju bredare och högre bli butikfönsterna. De äro fyllda af damhattar och eleganta toaletter, och här och där ser man en lyxautomobil i jätteformat blankputsad som en lustjakt vänta utanför en af butiksdörrarna. En liten hund sitter ensam tronande på baksätet, inbäddad i en pläd, och en betjänt står och gäspar med en filt på armen. Det är det första tecknet på West-end. Oxford Circus kan ej vara långt borta, den plats som jämte Piccadilly Circus är för West-end hvad platsen framför Bank of England är för City. Men ehuru butikerna på Oxford Cir-

cus förefalla praktfulla i sin slösande skyltning, är det dock ej den finaste publiken som de räkna till sina kunder. Dem finner man på Regent street, förbindelseleden mellan Oxford och Piccadilly Circus och framför allt på Bond street. Man skall se City en förmiddag, man kan se Oxford street hvilken tid på dagen som helst, men de båda nyssnämnda gatorna skall man studera en eftermiddag vid te-tiden, mellan 4 och 6. Hvertenda hus är ett modemagasin. Kvinnor i eleganta toaletter trängas utanför Regent streets jätteaffärer med världskända namn, Liberty och C:o, maison Ernest of London, Paris and New-York och allt hvad de nu heta. Parfymen ligger som en tung och kväfvande atmosfär i luften, den för med sig en söt och äcklig smak på tungan och doften af violett och rose, heliotrop och indiska vällukter bilda en symfoni som kittlar i näsan. Lyxautomobilerna stå här i långa rader längs trottoarkanten och betjänter bilda spaljer längs butiksdörrarna. Där ligger något lätt och luftigt öfver Regent street, husen äro målade i ljusa, glada färger, ljusa tygstoffer och hvita fjädrar i fönsterna och så kvinnorna, grefvinnor och demimonder om hvarandra, svåra att skilja åt, alla lika starkt pudrade och konstgjorda, alla lika starkt parfymerade. Bond street erbjuder en helt annan fysiologi. Den är förmögnare och diskretare. Man skyltar ej i Bond street; en butik, som säljer strumpor eller halsdukar eller hvad det nu vara månde, hänger endast ut ett par af sina artiklar på en blank-polerad mässingsstång i det jämförelsevis

blygsamt tilltagna fönstret; det är allt som behöfs; öfver dörren hänger i alla fall det kungliga vapnet till tecken på att firman är hofleverantör. Det är i Bond street man finner den finaste kundkretsen, kvinnorna med de elegantaste toaletterna, de smärtaste midjorna, de bräckligaste ansiktena och de besynnerligaste hundarna i de dyrbaraste automobilerna. De göra sina affärer sittande kvar i automobilen, de veta hvad de vilja ha och ge sina order åt en herre i redingot som står barhufvad och knoddunderdånig med en anteckningsbok i handen.

Regent street löper ut i Piccadilly Circus. När man hunnit dit, står man midt upp i centret för det London som roar sig. Rakt framför sig har man Criterions kombination af teater och restaurang, Monicos ligger till vänster, varietéer och teatrar aflösa hvarandra i hus efter hus. Meterhöga affischer med porträtt af artister och aktriser pryda husväggarna och guldsmidda "utkastare", jättelika gestalter med hvita glacéhandskar täckande händer stora som smedsläggor, stå och hänga utanför ingångarna, se sig lättjefullt omkring, gäspa och knäppa då och då ett dammkorn från rocken eller snyta sig under öronbedöfvande brak. Det är Londons nöjescentrum. Äfven om man ej såg det genom annonser eller affischer skulle man ändå märka det med ens. Piccadilly Circus är demimondens mötesplats. Kvinnan med den skrikande toaletten och de enorma fjädrarna i hatten uppträder allt talrikare; när man går förbi henne, kastar hon åt en ett slags tigerleende som om hon ville bita

Ruskväder i Picadilly.

näsan af en. Men man skall ej se Piccadilly Circus på dagen. Man skall gå hit en kväll mellan åtta och tolf och helst under säsongen, en ljum majnatt då syrener och hyacinter stå i blom borta i Hyde Park och Londons gula nattluft är mera förtrollande än någonsin. Criterions, Monicos Pavillions och Spatens båg-lampor göra det runda torget ljust som en salong, och kommer atmosfären med dess millioner kolpartiklar att lysa som röken från bengaliska eldar. Asfalten ligger blank som ett parkettgolf. Man tränges mellan damer och herrar i aftontoalett. Ljusen slå reflexer i herrarnas hvita skjortbröst, det glittrar i diamant-halsband och juveltiaror, luften ger ansiktena en gulgrön och egendomlig skiftning med skuggorna under ögonen och på de decolleterade bröstet djupt blå. Allt förefaller overkligt, ljuset och luften och människorna. Man tycker sig gå som underbara och fantastiska skuggor; ett bländande fyrverkeri, som snart har brunnit till slut och som, när ljuset slocknar och röken drifves bort af vinden, endast lämnar efter sig en hög sopor. Gatan är full af cabs och automobiler som svänga upp och vända utanför teatrarna och varietéerna. Man måste stå och vänta en kvart innan man ser sig i stånd att passera tvärs öfver gatan. Men man blir ej otålig af att vänta, ej här; allting är leenden och små korta höga skratt, man glömmer allt, som tyng-er, känner ej längre att man är trött och att det värker i benen, och man ser ej de hundratals trasiga tiggarna, kvinnor med smutsvolanger på kjol-

arna och gamla gubbar med händerna utsträckta, famlande och trefvande som i mörkret och med en blankpolerad mässingsbricka på bröstet, där det står: Vänliga människor, jag är fullständigt blind. Men man ser honom ej, man är visserligen vänlig och glad, men man är blind som han, blind och döf för några korta timmar, innan natten kommer och mörkret gör en seende och tystnaden öppnar ens öron. Bara några fattiga timmar, då man kan vara glad och känna sig lätt och fri i London, staden, som trycker ens sinne till förtviflan och som drifver en från förtviflan till spleen, till den andliga döden, där man blir hårdhjärtad, kall och tom och låter allt ha sin gång och ta den form det gitter.

Men det finnes äfven en annan stråkväg från platsen utanför engelska banken till Piccadilly Circus. Den går söder om Oxford street och bär olika namn: Cannon street, Ludgate Hill, Fleet street, Strand och Pall Mall. Trafiken är densamma, lika stor och lika häpnadsväckande, men fysionomien är en helt annan. När man farit med omnibussen en tio minuter har man till höger en byggnad med en kolossal fasad. För första gången under ens långa vandring i London stannar man och lägger märke till ett hus. Det är ett af de vackraste profven på modern engelsk arkitektur och den kolossala byggnaden är högsta domstolen, byggd af grå sten, imponerande och mäktig och på samma gång omväxlande. Midt emot ligger the Temple, en samling byggnader som sträcker sig från gatan där man står

ända ner till Themsen. The Temple är värdt ett besök. Man träder in genom en trång passage och plötsligen befinner man sig hundrade och åter hundratal af år tillbaka i tiden. Gamla tegelstensbyggnader, gamla skuggiga lönnar och mjuka gräsmattor. Allt är så tyst. Det förefaller som om London vore mil borta. En vaktmästare går af och an framför en dörr, några unga män i hvita byxor spela tennis. Man slår sig ner på en soffa. Framför sig har man ett litet gotiskt kapell med små färgade fönsterrutor, några hvita dufvor vandra omkring på gräsmattan och sticka näbbarna ner i marken. Denna tystnad griper en, man förstår ej hur man kommit hit in, det är som om man gjort en lång, lång resa. Det hörs steg öfver kullerstenarna. En äldre herre passerar förbi. Han är slätrakad, ett mäktigt gammalt ansikte med rynkor och streck som hieroglyfer, imponerande och på samma gång humoristiskt; han bär en fårullsperek öfver hufvudet och en sidenkappa öfver kroppen, det är en engelsk domare eller advokat, en man, som är hemma i den engelska lagens labyrinter, som kan uttrycka sig på sitt modersmål i långa och beundransvärda sentenser, en man, som förtjänar mycket, mycket pengar och åtnjuter allmän aktning. Man förstår att man förrirat sig in i The College of Justice, där de engelska lagmännen lefva sitt lif för sig, gamla och unga om hvarandra, i en förnäm och klosterliknande stillhet. Man reser sig upp och går ut igen till gatan och bullret, som efter en lång och skön hvila.

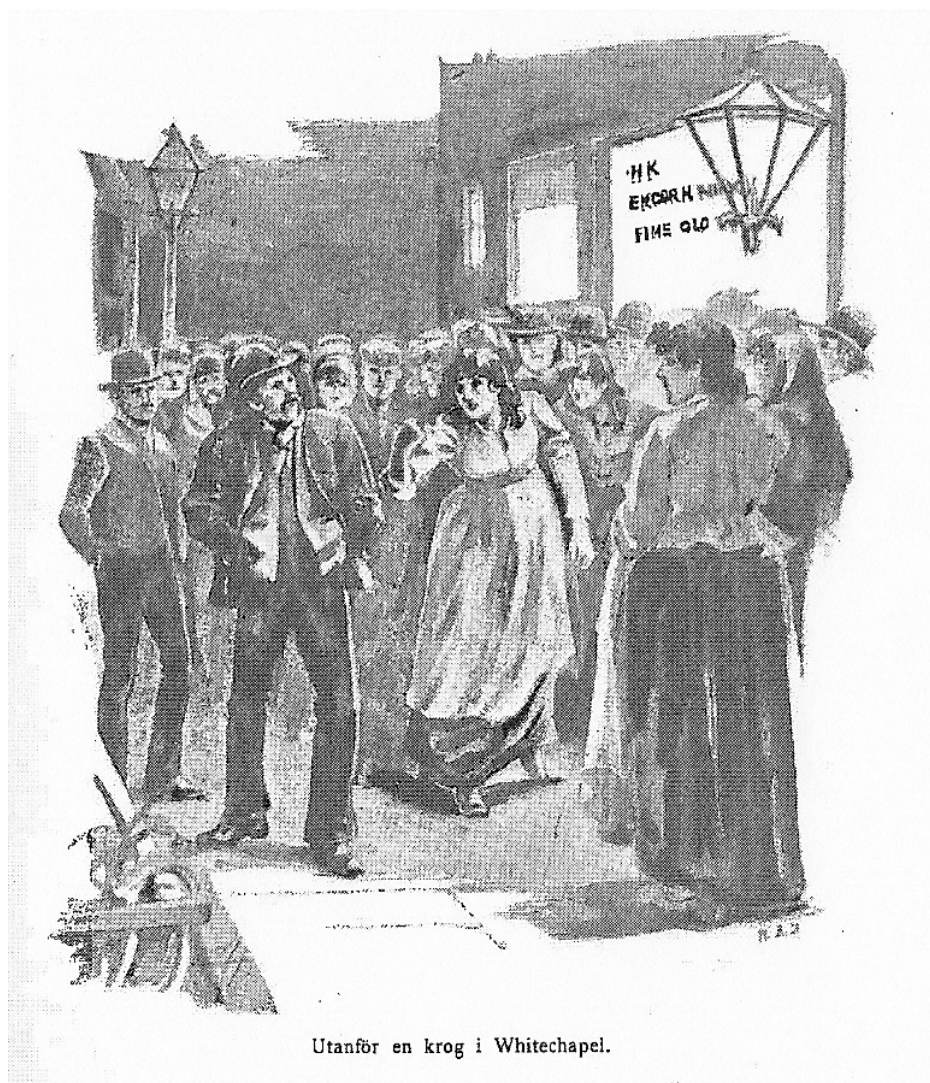
Fleet street är tidningsgatan. Hvarje hus är en redaktionslokal och på de meterhöga guldbokstäfverna läser man: Daily Telegraph, Manchester Guardian och så vidare. Lastvagnar hålla utanför husens källartrappor, stora pappersrullar af en meters höjd braka ned under prenumerations- och annonskontoren för att tryckas fulla med svarta, fuktiga och illaluktande bokstäfver. Det är här man har sätet för den moderna engelska journalistiken, som tar den sista sensationen och det sista mordet lika seriöst som den händelse, hvilken i sig bär förändringen af stats- och samhällsöden. Respektabla gamla engelska tidningar bo vägg i vägg med den gula lögnarpresen, alla med sina pappersrullar brakande ned i källaröppningarna. Man ser herrar i cylindrar och redingoter sticka ut ur dörrarna, cylindern är lite schaskig och klackarna en smula snedgångna. Det är engelska reporters, med manschetterna fullskrifna af det sista nya. De kila in på en bar eller en af sina clubbar, hålla i sig en drink och försvinna ut igen bland mänskorna, med ögon och öron spända för det allra nyaste nya. Man klättrar upp på ett busstak igen, ruskar förbi S:t Pauls Cathedral och är åter inne i ett butikcentrum, the Strand. Här och där en teater och så de stora millionhotellen, Cecil och Savoy. Man möter en massa åkardroskor med kupétaken fullpackade med koffertar och reseffekter. Det är Charing Cross, som gör sig kännbar, den stora stationen med tågen till kontinenten. Växel- och postkontor, ångbåts- och resebyråer söka skrika

ihjäl hvarandra med sina annonser. Man ser konstnärliga affischer med medelhafsångare plöjande ett blått vatten till snöhvitt skum. Och plötsligt slår det mot en en frisk fläkt som af vatten och vida ytor. Man ler åt sig själf och sin suggestion, men när man vänder hufvudet åt en bred tvärgata åt vänster förstår man att det ej var endast inbillning. Vid ändan af denna gata, Whitehall, kantad af tunga och gråsvarta regeringsbyggnader, ligger Parlamentet och där bakom flyter Themsen, bred och gul och smutsig. Men det är i alla fall vatten. Man passerar Trafalgar square med Nelsonkolonnen och fasaden af National Gallery. Man är åter i West-end. Pall Mall tar sin början, gatan, där hvartannat hus är en club. Man kastar en blick in genom de höga fönsterna in i de stora salarna, där gentlemän sitta handlöst kastade i en hvilstol med en tidning framför näsan och en tjock och fet cigarr i munnen. Och så skakar man åter in på Piccadilly Circus.

[---]

Texten fortsätter i nästa nummer av medlemsbladet. Då beger sig Hellström först till Hyde Park, där han porträtterar Londons "snobb och lejon", den glade och bekymmerlöse "Johnny", en typ som Hellströms nästan jämnåriga författarkollega P.G.Wodehouse något tiotal år senare skulle börja odödliggöra i berättelserna om Bertie Wooster och dennes drönavänner.

Därefter besöker Hellström det fattiga East End, med dess ömsom deprimerande, ömsom färgstarka, miljöer.

Utanför en krog i Whitechapel.

Gustaf Hellström-sällskapets verksamhetsberättelse för år 2007

Styrelse

Styrelsens sammansättning har varit följande:

Sverker Oredsson	ordförande
Eva Ström	vice ordförande
Bo Book	kassör
Anders Bojs	sekreterare

Mona Haglund, Lennart Leopold, Sigurd Rothstein och Nils-Eric Sandberg har varit ledamöter.

Styrelsen har under verksamhetsåret hållit fem protokollförda sammanträden, därav ett per capsulam.

Revisorer och valberedning

Revisorer har varit Elsa Christersson och Hans Holmberg. Valberedning har varit Roland Persson, sammankallande, och Lars-Åke von Vultée.

Medlemmar och medlemsavgifter

Årsavgiften är 100 kr för medlem och 50 kr för familjemedlem. Årsavgiften för juridisk person är 1000 kr. Ständigt medlemskap kan lösas för 2000 kr (gäller ej för juridisk person). Vid årets slut hade 78 medlemmar betalat sin årsavgift.

Årsmötet 070422 beslutade att kalla Bengt Tomson som hedersledamot. Tomsons avhandling *Gustaf Hellström och hans väg till Snörmakare Lekholm får en idé* (1961) är den tyngsta insatsen i forskningen kring Gustaf Hellström och hans författarskap.

Ekonomi

Inkomsterna för 2007 har uppgått till 13.921 kr inkl ett bidrag om 5000 kr från vår sponsor Kristianstads Sparbank. Det tackar vi särskilt för.

Utgifterna för 2007 var 13.941

För en utförligare ekonomisk redovisning hänvisas till bilaga, som utdelas vid årsmötet.

Medlemsblad, mötesverksamhet och informationsverksamhet

Medlemsblad 12 (1:2007) var särskilt inriktat på Gustaf Hellström som dramatiker. Medlemsbladsredaktören Lennart Leopold skrev på detta tema, som också behandlades i hans föredrag i samband med årsmötesförhandlingarna 070422, ”Familjen som sprängdes. Funderingar kring ett återkommande tema hos Gustaf Hellström”.

Medlemsblad 13 (2:2007) ägnades i stor utsträckning åt Hellströms trilogi *Kaos*, som kom ut 100 år tidigare, 1907. Även denna gång var det Lennart Leopold som visade vägen, vilket han också gjorde i samband med en s.k. kulturlunch anordnad av kommunens kulturnämnd och *Kristianstadsbladet* 071008.

Höstmötet i bibliotekets Hellström-rum 071014 handlade först och främst om ”Liberalen Gustaf Hellström”, där vår ordförande Sverker Oredsson gjorde en spännande jämförelse mellan en äldre liberal, Adolf Hedin, och Gustaf Hellström, som på Svenska Akademiens uppdrag skrev en biografi över Hedin (1948).

Övriga aktiviteter

Sällskapets absolut viktigaste projekt är bokprojektet: *Gustaf Hellström och hans tid*. Medförfattarna och dispositionen verkar vara på den säkra sidan och nu gäller det främst att få in bidragen i tid och vinna sponsorernas välvilja. Styrelsen och redaktionen är optimistiska.

Vid Kristianstads Bokfestival den 31 augusti-1 september hade sällskapet ett bokbord. Under året har också Anders Bojs och Hans Holmberg liksom tidigare år genomfört ett par stadsvandringar i spåren av Hellström och Böök.

Vi är också med i DELS, De litterära sällskapens samarbetsorganisation, i vars nya upplaga av *Öppna dörrar – guide till 56 författares hus och miljöer* sällskapet medverkar för att sprida kunskap om Gustaf Hellström och hans ungdomsmiljö och verk.

Styrelsen

Hellström-Nytt...

Föreläsningkväll på regionmuseet i Kristianstad tisdagen den 1 april klockan 18.30: "Vad gör litteraturforskaren på nätet?"

Med exempel från den egna forskningen berättar Jane Mattisson och Lennart Leopold om sina respektive erfarenheter av Internet som forskningsresurs och som publiceringsalternativ.

Jane Mattisson har skapat en hemsida, **www.walterdraycott.com**, kring Walter MacKay Draycott och dennes erfarenheter under Första världskriget. Draycott var frontsoldat under fyra år. Vid sin död 1985 efterlämnade han ett rikt arv av memoarer, autentiska skisser, dagböcker och fotografier från fronten.

Lennart Leopold är redaktör för **www.gustafhellstrom.se**, som är en hemsida om författaren och utrikeskorrespondenten Gustaf Hellström. I den interaktiva forskningsrapporten *Hellströms vistelseorter och litterära miljöer* presenteras Hellströms talrika adresser och vistelseorter.

Jane Mattisson och Lennart Leopold är lektorer i Engelsk litteratur respektive Svenska/Litteraturvetenskap vid Högskolan Kristianstad.

Årsmöte söndagen den 6 april

I år är det ju 100 år sedan Gustaf Hellström bevakade 1908 års Olympiska spel som *Dagens Nyheter*s korrespondent. Om Hellström och de Olympiska spelen i London berättar professor emeritus Per Rydén efter årsmötesförhandlingarna. Han har varit hos oss tidigare och talade då om Hellström som utrikeskorrespondent. Rydén är välkänd litteraturvetare och pressforskare, men han har också ett stort idrottsintresse. Hans bok *Solskensolympiaden* handlar om olympiaden i Stockholm 1912.

Datum för årsmötet är den 6 april.

Tid: 16.00. Plats: Gustaf Hellström-rummet på Kristianstads stadsbibliotek.

Nästa medlemsblad

Även höstens medlemsblad kommer att anknyta till Hellströms tid i London. Den långa Hellströmtexten ur *Bonniers månadshäften* avslutas, och Eva Ström kommer att skriva kring Hellströms bevakning av suffragetternas upprivande kamp för den kvinnliga rösträtten. Texter, tips eller synpunkter kring sådant som har med Hellström att göra är alltid välkomna!

Red.

Att värna om bygden.

Att värna om bygden och dess invånare är alltsedan 1826 en av våra grundtankar. Därför stöder vi såväl idrott som kultur, näringsliv, samhälle och ideell verksamhet i Östra Göinge och Kristianstads kommuner.

**Kristianstads
Sparbank**

Gustaf Hellström-sällskapet är ett ideologiskt fristående sällskap, som verkar för att lyfta fram Gustaf Hellströms litterära författarskap och journalistik. Sällskapet har sitt säte i Kristianstad.

Adress: c/o Stadsbiblioteket, Föreningsgatan 4, 291 32 Kristianstad.

Styrelse: Sverker Oredsson, ordförande, Eva Ström, vice ordförande, Bo Book, kassör, Anders Bojs, sekreterare, Mona Haglund, Lennart Leopold, Sigurd Rothstein och Nils-Eric Sandberg, ledamöter.

Hedersmedlemmar. Hans Holmberg och Bengt Tomson.

Medlemsblad: Lennart Leopold, redaktör.

Hemsida: Lennart Leopold, web-redaktör.

Medlemsavgift: 100 kronor för enskild medlem, 150 kronor för familj och 1000 kronor för juridisk person. Engångsavgift för ständigt medlemskap är 2000 kronor (gäller ej juridisk person). Bankgiro 5584-8147.

Sponsor: Kristianstads Sparbank